

Сыаната
2 харчы

CCTA.

A black and white photograph of six young women standing in a row in front of a large, classical-style building. The building features a series of arched windows with decorative elements above them. The women are dressed in winter clothing, including coats and hats. They are all smiling at the camera. The image has a slightly grainy, vintage quality.

Спикерка: муучча тыһын уонна литератураҕыт отделеҥиетым аһуһкыһ-студенккара (аһаһаһан уһа)—һиета Людмила Гаммалова, һекка Наталья Комагова, хаһыта Иһне Бозордоһева, белог курагара Дана Васильевна Герасимова, збонки Алла Хардаһи уонна чукчаһка Любовь Чихачева үрөһөнн кылаһбиней көрүһ таһиһер.

ССТА фотохроникати

Былги общ. корр.

И. КЫНАКИТОВ.

28 №-дээх Мелиораторскийгады бымыбардыыч уокурукка туруорудубут Лантев Виктор Илланоич уонна 37 №-дээх Горькайдаагы бымыбардыыч уокурукка Бельх Михаил Иппокентьевич илэн туһалыыһах уокуруктар бымыбардааччыллара бары кэлэн уоластарын биирдилэр.

тин СССР райкомутар буюмбут сүбө муһнахха түмүктөтө. Онно бөлсө, эдетер исоиоһомһарын дьахталлар советтарын председателлэро, хаһаа-Ыстыбаныай тархителэр салайанчыллара сыртыт-тар. Арыһаалаһын уоһаа алкоһоһизм утары оһсу-һуута дьаһыллар оһит-тарын уоһаа оһу оһоһо кимһарин соруһтарын ту-һуһаа иһитинһаринин СССР райкомун проһагал-даһа уоһаа аһитһаһаа от-делһы саһидиссөһө Н. И. Федотов оһордо. Ыһитиһи оһоһ нөрдөһүлэритер сөһ түбөһинһэрэһ бу үлөһи оһорһуоһа тархитиһи бөһ-һуруустарытар дөһовөһ көһөһити тархитиһи.

С. ЧИЧИГИНАРОВА

С. ЧИЧИГИНАРОВ

П. ОКОНЕШНИКОВ фотота.

Л. ИВАНОВА.
ТХССНЧИ сууд
ашилын бэлэн-
мэнийгээ олгохыг
хүндэтгэв.

изменил

БААНЫНА — БЫЙАН ТӨРДӨ

Билэрлибитин курдук, соторутаарыта Чуралчы сэлээннэтигэр «Тыа хаһаайыстыбатын култураларын ыйыныкы лаппа кэнэтиг» сүөһү аһылыгын базатын бөбөрөгүтүү суола» диэн темада научнай-практической конференция буолбута. Мантан аалараа ол конференция матырыйалларын билиһинирэбит.

ССКП райкомун бастагы секретара
И. П. ЛИСТИКОВ этиниттэн

1978 снл олунуу 16—17 күннэригэр Хабаровскай куоракка почва быһааны урдэтин, бурдугу, сүөһү аһылыгы буолар тыа хаһаайыстыбатын култураларын үүнүүлэрин элбэтиинэрин боппуростарыгар Зонатаары сүбэ муһунах буолан ааста. Онон Хабаровскай, Приморская кыраайдар, Саха АССР, Амурскай, Камчатская, Магаданская, Сахалинская уобаластар партийнай советскай органнын салайааччылары, тыа хаһаайыстыбатын специалистара, производство бастыгынара сырыттылар. Билиги республикабытыттан муһунааха 44 киһи кытыына.

Сүбэ муһунары аспыт РСФСР Министрларын Советын председателин бастагы солбуйааччы В. И. Воронников Дальнай Востоктаары экономикай оройуон тыатын хаһаайыстыбатын итингэр турар сорукарга төһөбөлөөн тохтоото.

«Дальнай Востоктаары экономикай оройуон почвата быһааны бэрэринин урдэтин уонна бурдугу, сүөһү аһылыгы буолар културалары үүннэринин элбэтиинэрин суолларын уонна сорукарын туһунан» дакылааты академик Г. Т. Казымин оҕордо. Киһи зона урдүнөн бурдугу үүннэринин, ортотунан, 18—20 центнергэ тириэрдэргэ, ол иһигэр Саха АССР-га гектартан 12-киһи центнер бурдугу, 120-киһи центнер хортуонсүбү уонна 150-нуу центнер орууот аһын сылын ахсын туруктаахтык үүннэрэр кыахтар баалларын ыйда. Дакылаакка билиги республикабытыгар ыйыттар бааһына 50 бырыһыана ара севоборокка киирбитэ, гектарга сыл устата 2,3 тонна органической уоурудуу туһанылалар улахан итэвэс баһылыгынан ахтылыына.

Дакылаатчыт сирин мелiorациялааһын боппуростуулар, онуоха баар кыахтарга иккеник тохтоото. Сир улаһыгар уонна сүөһү аһылыгын бөлөмнөөһүнүгэ кэлмэс механизацияны кыһыл киллэрин проблемаларын ырытта, сорукары туруорда. Дакылаатчы дүүллэһингэ киһи ис хоһоонноох көпсөтин таарыста.

Сүбэ муһунах кытыылаахтара ССКП КК ахсыннытаары (1977 с.) Пленумун, ити Пленука ССКП КК Генеральнай секретара, ССРС Верховнай Советын Президиумун Председателя таб. Л. И. Брежнев оҕорбут түмүктөөһүннэрин уонна балаһыанньаларынан, ССКП КК, ССРС Министрларын Советын, ЦСБСЕС уонна ЦБСЛКС КК Сорукарынан сибээстээн Дальнай Востоктаары экономикай оройуон үлэһиттэрин итингэр туруоруллубут сорукары толоруута бигэ эрэллээхтэрин биллэрдилэр.

Н. Д. РЕЕВ, опытной-производственной
хаһаайыстыба идэтибит элэнтун салайааччыта,
1977 сылга республика чемпиона

Тохсус патиеткааттан ыла билиги сүөһү аһылыгын бөлөмнөөһүнүгэ идэтибит 5-6 трактордаах элэнтун үлэһиттэ. Бу, биллэн турар, үлэ технологиятын баһылааһынга, бааһынаттан туруктаах үүнүүнү ыһыга ордук табыгастаах.

Саамай улахан бөлөмтөбүтун бааһынара уоурудууну киллэрингэ уурабыт. Маныаха нөһүм саппааһа көмүтэ ыраахаттары үөскэтэр. Билигин ону баһаарыга ысыһан эрбит.

Уоурудуллубут, үчүгэйдик таһастамыт киргэ подсолнечныгы бөс ыйын 10—15 күннэригэр ыһабыт. Оттон эбиэни бөс ыйын 25 күнүттөн от ыйын 5 күнүгэр диэри ыһаа бүтөрөбүт. Манньык хойутаан ыһымы барыстаах. Сайын иккис аһара билиэха ордук ардахтаах буолан бу културалар маннайгы быгыһылаара, нуох маассаны биэринилэрэ өлгөм буолар.

Аспыт сылга мин салайар аеном гектартан 112 центнер силэс сырыетун бааһынаттан ыһыта. Бирдин киһиэхэ тиксэринэн 415 центнер силэһи уһуһуот. Патиетка ударнай сылыгар билиги сүөһү аһылыга буолар културалары 350 гектарга тийэ ыһаахтаахпыт. Итинтэн 100-чакка гектарга зерносеяны, 80 гектарга подсолнечныгы, 90 гектарга эбиэни үүннэрэһтээхпыт. Быһылчы бааламмыт гектартан 150 центнер күөх маассаны ыһыт.

Уопсайынан кэнники бөс сылга билиги гектартан 170—112 центнер иһинэн халбаһытан күөх маассаны ыһыт. Итинник туруктаах үүнүүнү ыһыбыт агрономическай дьаһаллары бириэмэтигэр, үчүгэй хаачыстыбалаахтык ыһтарбыт түмүгэр ситиһиллэр. Бааһына сааскы үлэтин эрдэттэн сараламмыт. Кэлмэс ыһыга дьаһалтар даһаны катоктааһыны оҕоробут.

онтон бараһалымыт.

Сайыһын 3 «Волжанин», 3 ДТ-75 тракторынан ардахтатар установкалары үлэстэбит. Иһиэ ыһаан, кураан күнтөн-дьылтан сөччө тутулуга суох, туруктаах үүнүүнү ыһабыт. 1973 сытан ыла ортотунан 150-хым гектардаах үүнүүнү АВМ агрегатка биэрэбит.

Түмүктөөн өттөххэ, сүөһү аһылыгын бөлөмнөөһүнүгэ аналаах идэтибит аенону төрийиһит үүнүүнү үс бүктөн ордук үрдэтэр, Онон, сир ахсын манньык элэнтэри төрийэргэ өтөбүн.

Г. М. ПОПОВ, ТХСНЧИ-тун сүөһү аһылыгын
производствотыгар отделын сибидиссэйин
солбуйааччы

Билиги чинчийиһитинэн, Саха сирин усулуобуйатыгар ордук элбэх протейнаах, иһиэстээх веществаларын саппааһынан көрдөбүтэ толору эппиэттир бастык хаачыстыбалаах оту от ыйын 1 күнүттөн атырдыах ыйын 15-гэр диэри сорутоһунааһа сеп. Ити кэнниттэн бөлөмнөөһүнүгэ от протейна 50—60 бырыһыанга эрэ тийэр. Ол кыстык көмүгэр мнах сүөһүгэ улахан өхсүүлаах.

Кэлэр сылларга ордук улахан бөлөмтө сүөһүгэ сүмэһиннээх аһылыгы—силэһи, сенаһы бөлөмнөөһүнүгэ уурулуохтаах. Итиннэ АВМ агрегаттарынан оту мээккалати киһиник туһанылыахтаах. Маныаха билиги ходоһаларыт толору эппиэттир кыахтара суох. Ходоһа — муһура көһүннэ. Онон бааһынаттан сүөһү аһылыгын бөлөмнөөһүн, ыһымы сирин кэнэтин сорукарга тураллар.

Кэнникин төрт сылга республика урдүнэн туорахтаах културалар үүнүүлэрин гектартан, ортотунан, 9-туу центнери ыһымыт сүмэһиннээх аһылык быһылыгынан туһанымыт. Бааһынаттан туруктаах үүнүүнү ыһымы бастык холобурун опытной-производственной хаһаайыстыба көрдөрөр. Киһи Нөмүтүтэги биригээдэ бааһынаттан туруктаах үүнүүнү ыһыта төрдүс сылыгар барда. Ити көмгэ биригээдэ орто көрдөрүүтэ гектартан 15—20 центнер иһигэр халбаһыныр. Маныаха үтүө көрдөрүү кысталаһынан нөмүгүлэр идэтибит анал элэнтэри төрийилэрэ, бары агрономическай дьаһаллар толору тутуһулаалара буолар.

Билиги Чуралчы совхозтарыгар бааһынаттан туруктаах үүнүүнү ыларга манньык сүбэлэри биэрбит. Туоханнык иһиннэ, 4—5 хонуулаах севоборокка киириэххэ. Нүөлэстүүлэр бааһыналарга 2—3 хонуулаах севоборокту олохтоохха. Мантан иһиэ полупары киһиник туһанылааха. Бааһына уопсай иһиннэ кэнэтиһэххэ. Маныаха сүөһү аһылыгар аһаан ыһылар бааһыналары бөдөн фермалар атыларыгар оҕортоохха. Ол үүнүүнү туһаныыга, органической уоурудууну киллэрингэ даһаны улахан көдүүстөөх буолуога.

И. Д. ЗАХАРОВ, ТХСНЧИ-тун ходоһа уонна
мэччирэн сирдэри туһаныыга лабораториятын
сибидиссэйэ, тыа хаһаайыстыбатын
наукаларын кандидата

Маныаха опытной-производственной хаһаайыстыбатыгар 700—1100 тонна иһиэстээх силэс траншеялары оҕордубут. Өскөтө траншея мантан кыра буолаһына, техника үлэһиттэргэ табытаа суох буолар. Оттон итинтэн улахан ыһылаахха, билиги усулуобуйабытыгар нэһилэ иһиннэ бүтөрөр ыһахпыт суох. Аһын өттүнэн, манньык траншеяларга эһилэс көһүүүтүттэ таһар итин саппааһа элбэх.

Биһир траншеяны биһир нэһилэ устата силэстиибит. Ол кэнниттэн пресстэммит соломоһон, икки эрөттиһэн сабабыт. Өскөтө пресстэммит соломо суох буолаһына, көһүрү бурдук соломотун 70 см халыһаах ыһаа таһаарыт.

Сөбүтөр сөбүстүн төһөһилэбит траншея бастагы ыйдарга температура 60-тан таһа кыраадыска тийэ сылыһар. Аһыһыны бүтүүтэ киһи температурата 40 кыраадыска түһэр. Оттон кулун тутар ортотугар силэһи 6 кыраадыс сылаас буолар. Урдүкү аранатын төһүүтэ бэара-суога 10—20 см халыһаах буолааччы. Онон 12 метр туоралаах, 40 метр усталаах, 3 метр дириһиһээх траншеялары оҕорорго сүбэлиттибиз.

Саамай элбэх иһиэстээх вещество АВМ мээккалатиһар баар. Киһи 95 бырыһыанга тийэ иһиэстээх веществалаах буолар. Оттон сенаж 70—80, силэс 60—70, от 50 бырыһыан иһиэстээх веществалаахтар. Онон кэлэр өттүгэр сүрүн бөлөмтө АВМ мээккалатиһа сиплэһи, сенаһы бөлөмнөөһүнүгэ туһайдылаахтаах.

Е. И. НЕЧАЕВА, ТХСНЧИ-тун старшай
научнай үлэһитэ, тыа хаһаайыстыбатын
наукаларын кандидата

Бааһынаттан урдүк үүнүүнү ыһымы минеральнай уонна органической уоурудуулары таба туһаныы баһаарар оруулаах. Билиги бааһыналарбыт почвалара сылын ахсын гумуһуна дьадаһа иһэллэр. Ону минеральнай уонна органической уоурудуулары ордук көдүүстөөхтүк туһаныахха эрэ толорон иһиэххэ сеп. Маныаха калий, азот, фосфор туустарын саас хаар улаханник уулар көмүгэр кутары тохтоһоохха. Иһиэри бааһыналарга кутулаһуот уоурудуу сааскы чалбах уутун кытта суураллан сүүрүгү кытта барсар. Иһиэ ыһаан уоурудуу улахан өттө туһата суох сүтэр. Ол иһин уоурудуу уксүгэр муус устар бүтөһүн күннэриттэн саралаан киллэрэрибит улахан көдүүтү биэрбит.

Минеральнай уоурудууну киллэрини бөс ыйын бастагы күнүттөн саралаан декада устата ыһытаахха. Маныаха саамай сүрүн туһунан азот дьайар веществаларын аарыахха сеп.

Опыттар көрдөрөлөрүнэн, минеральнай туустары табатын туһаныахха олохтоох усулуобуйага туорахтаах културалар үүнүүлэрэ 40 бырыһыанга тийэ улаатар кыахтаах. Оттон сүөһү аһылыга буолар подсолнечнык үүнүүтэ итиннээхэр улаханник эбиллэр.

Бааһына быһаанын урдэтингэ минеральнай уоурулары сөптөөх дозатынан көрөн киллэрини булгучулаахтык тутуһулуохтаах. Өскөтө ханнык элэ туһу ордук чөрбөтөн, хөтө туһанымы үүнээһи сайдымытар төттөрү сабыдылааһын уһуһуохха.

Оройуон хуралымы усулуобуйатыгар сииги муһуурудук туһанар сыалтан бааһыналары 50 гектартан ордуга суох уонна хаххалылар балаһаах ыһаа талан оҕорор ордук.

В. А. ШЕСТАНОВА, ТХСНЧИ-тун старшай
научнай сотруднига

Сүөһү аһылыга буолар културалар структураларын кэнэтигэ — билигин көм түрөөн турар сорука. Маныаха сүрүннөөн подсолнечныгы, сүөһү сиир хаппыстатын, эбиэни уонна горех-эбиэс булкадаһыттары үүннэрига ураты бөлөмтө уурулуохтаах.

Итиннэ төгө сахарнай сүбүкүлэһи, көһүрү сүбүкүлэһи, түрпөһү үүннэрин баһаарыга элэ тиэрдиһэллэр.

Угэс курдук, Саха сирин совхозтара сүөһү аһылыга буолар културалары туорахтаах културалары сааскы ыһымы агротехникатынан ыһааллар. Ити үүнүүнү намтатар. Онон хас бирдин културада бөйүтүн биологическай уратытыгар сеп түбэһиннэрин ыһаа даһаны, көрөр-хараһар даһаны агротехниканы олохтуурбут наада.

Аспыт өттүгэр киһиник олохтоһуот арыттаах ыһыгыттан аккаастаан кэлмэс ыһыга киирини сүөһү аһылыга буолар културалар үүнүүлэрин лаппа улаатыннарма өтө. Маныаха, туох ханнык иһиннэ, минеральнай уоурудуулар бары компоненттары кытта нөһүмү холбуу киллэрэр ордук. Билиги почвабыт калий уонна фосфор туустарынан сылын ахсын айыллаттан байытталлар, оттон азот туустарынан дьадаһар. Уоурудууну киллэрингэ специалистар итиннэ бөлөмтөдөрүн ууруллара наада.

х х х

Научнай-практической конференция тыа хаһаайыстыбатын култураларын агротехникаларын тупсарыыга, ыһыларын кэнэтигэ — сүөһү аһылыгын базатын бөбөрөгүтүү сүрүн усулуобуйаларыгар оройуон совхозтарыгар рекомендациялары оҕордо.

